

УДК 581.9: 712.41

Н.Б. Грицай

Рівненський державний гуманітарний університет

вул. Степана Бандери, 12, Рівне, 33000, Україна

grynati1104@ukr.net

ТАКСОНОМІЧНА СТРУКТУРА ДЕНДРОФЛОРИ ПАРКУ МОЛОДІ м. РІВНОГО

Парк Молоді є одним із найбільших парків міста Рівного і найулюбленіших місць відпочинку його жителів. Зелені насадження парку мають важливе оздоровче та естетичне значення, проте до сьогодні дендрофлора парку Молоді не була об'єктом спеціальних наукових досліджень.

Мета статті – проаналізувати таксономічну структуру дендрофлори парку Молоді м. Рівного. Обстеження дендрофлори проводилося маршрутним методом. Дослідження видового складу здійснювали за загальноприйнятими методиками.

У статті проаналізовано таксономічну структуру дендрофлори парку Молоді м. Рівного. Визначено, що деревні рослини парку належать до двох відділів (Magnoliophyta і Pinophyta), 20 родин, 42 родів і 54 видів.

Pinophyta представлені 12 видами, що належать до трьох родин (Pinaceae, Taxaceae і Cupressaceae) і дев'яти родів (Pinus, Picea, Abies, Larix, Taxus, Juniperus, Thuja, Platycladus, Cupressus). У парку зростає лише три аборигенних види хвойних: Picea abies (L.) Karsten, Pinus sylvestris L., Juniperus communis L.

Покритонасінні рослини представлені 42 видами, які належать до 17 родин і 33 родів. Відзначаються видовим різноманіттям родини Rosaceae (9 видів), Sapindaceae (5 видів) та Oleaceae (4 види). По кілька видів нараховують родини Adoxaceae, Salicaceae, Fagaceae, Betulaceae, Fabaceae, Berberidaceae, Hydrangeaceae, Malvaceae. Єдиним видом представлені родини Bignoniaceae, Juglandaceae, Caprifoliaceae, Cornaceae, Buxales, Anacardiaceae.

Найпоширенішими у парку рослинами є Aesculus hippocastanum L., Thuja occidentalis L., Pinus sylvestris L., Picea pungens Engelm., Salix alba L., Betula pendula Roth., Tilia cordata Mill., а найменш поширеними – Juniperus virginiana L., Platycladus orientalis (L.) Franco, Taxus baccata L., Catalpa bignonioides Walt., Fagus sylvatica L., Quercus robur L., Q. rubra L.

Ключові слова: *зелені насадження, парки, дендрофлора, видовий склад, таксономічний аналіз, місто Рівне.*

Вступ. Парки та сквери міст і містечок є середовищем для відпочинку населення, організації різноманітних культурно-масових заходів. Зелені насадження парків і скверів значною мірою впливають на фізичний та психологічний стан кожної людини, мають важливе естетичне значення.

У місті Рівному нараховують 10 парків і 36 скверів. Серед парків найвищим видовим різноманіттям та рекреаційним потенціалом відзначається парк культури і відпочинку імені Тараса Шевченка [3]. Проте останнім часом у місті все більше розвивається парк Молоді, або «Лебединка».

На місці теперішнього парку Молоді у XVIII ст. знаходився палацово-парковий ансамбль князів Любомирських. Палац розміщувався на острові, з'єднуючись із вул. Замковою підйомним мостом. Поруч із палацом були розташовані сади, різні надвірні будівлі, пороховий погріб.

У 1815–1817 рр. палац було перебудовано, а відомий ірландський садівник Д. Мюллер заклад новий парк.

У 1970-ті роки тут на площі 8 га було створено парк, який у різні часи називався Молодіжний, парк Молоді або Лебединка (через проживання у парку лебедів) [8].

Зелені насадження сучасного парку формують сприятливі мікрокліматичні і санітарно-гігієнічні умови в історичному центрі Рівного, сприяють функціональній організації міської території, підвищенню виразності архітектурних ансамблів. Площа парку Молоді сьогодні складає 62 739 м², а площа його зелених насаджень – 41 351 м².

Проте декоративна та фітосанітарна інвентаризація зелених насаджень у містах України, зокрема і в Рівному, не завжди відбувається належним чином, що призводить до пошкодження деревних рослин комахами та враження збудниками різних хвороб. З огляду на це необхідно розробити та використовувати науково обґрунтовані рекомендації щодо підбору асортименту видів зелених насаджень та догляду за ними, що базуватимуться на інвентаризації й оцінюванні їхнього стану.

Суттєвий внесок у вивчення дендрофлори різних регіонів України зробили В. Гнезділова (Передкарпаття), Н. Дерев'янка (Північне Причорномор'я), Л. Коцун (Волинь), О. Спрягайло (Середнє Подніпров'я), В. Черняк (Волино-Поділля), І. Потапенко (Південний берег Криму) та ін.

Дендрофлору парків та скверів різних міст і селищ України досліджували Т. Панасенко (парки Полтавщини), В. Немерцалов (дендрофлора міста Одеси), В. Бессонова, С. Ситнік, О. Іванченко, О. Пономарьова (парки Дніпропетровська), Н. Сиплива (парки Вінничини), О. Орлов, В. Харчишин (парки Житомира), А. Чонгова (парки Запорізької області), Р. Дудин (парки Львівщини), Я. Гончаренко, О. Марчук (парки Харківщини), Я. Гончаренко (парки міста Харкова), А. Сойма (дендрофлора Ужгорода), С. Потоцька (парки Чернігова), О. Корольова, А. Погасій (парки Миколаєва), О. Листопадська, А. Івашов (дендрологічний парк біосферного заповідника «Асканія-Нова») та ін.

Проте дендрофлора парків Рівненщини загалом та м. Рівного зокрема досі не виступала об'єктом спеціальних наукових досліджень вітчизняних учених.

Мета даної роботи – проаналізувати таксономічну структуру дендрофлори парку Молоді м. Рівне.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження виступила дендрофлора парку Молоді міста Рівного. Методи дослідження – польові (маршрутний і стаціонарний), біоморфологічні, візуальні.

Інвентаризацію деревних рослин проводили маршрутним методом. Дослідження дендрофлори здійснювали за допомогою загальноботанічних методів збору, гербаризації та визначення видів [10, 11].

Камеральну обробку рослин виконували за загальноприйнятою методикою ботанічних досліджень. Ідентифікацію видів та уточнення назв виконано за визначниками деревних рослин [1, 4, 5, 6, 9, 10]. Латинські назви та номенклатуру таксонів узгоджували з довідниками «Каталог дендрофлори України» [7] та «Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist» [12].

Результати та їх обговорення. У ході дослідження встановлено, що в насадженнях парку Молоді налічується 1037 деревних рослин та 209 чагарників на площі 784 м², 10 квітників площею 350 м², газони площею 40 217 м² і два види живоплоту протяжністю 133 м.

Переважає кількість видів деревних рослин належать до відділу *Magnoliophyta*. Також наявні різноманітні представники відділу *Pinophyta*, класу *Pinopsida*. Таксономічний аналіз дендрофлори дав підстави констатувати наявність 54 видів дерев і кущів, які належать до 42 родів і 21 родини. Співвідношення між *Magnoliophyta* і *Pinophyta* наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Співвідношення між *Pinophyta* і *Magnoliophyta*
у дендрофлорі парку Молоді м. Рівного**

Відділ	Кількість родин	% від загальної кількості	Кількість родів	% від загальної кількості
Pinophyta	3	15,0	9	20,93
Magnoliophyta	17	85,0	34	79,07

Хвойні рослини є важливим компонентом зелених насаджень парку. Загалом у парку використано 12 видів *Pinopsida*, що належать до трьох родин – *Pinaceae*, *Taxaceae* і *Cupressaceae* та 9 родів – *Pinus*, *Picea*, *Abies*, *Larix*, *Taxus*, *Juniperus*, *Thuja*, *Platycladus*, *Cupressus*. Детальніше інформацію про таксономічний склад відділу *Pinophyta* представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Таксономічний склад хвойних рослин парку Молоді м. Рівного

№ з/п	Родина	К-ть родів	Назви родів	К-ть видів	Назви видів
1	Cupressaceae	4	Cupressus	1	<i>Cupressus sempervirens</i> L.
			Thuja	1	<i>Thuja occidentalis</i> L.
			Platycladus	1	<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco
			Juniperus	3	<i>Juniperus virginiana</i> L. <i>Juniperus communis</i> L. <i>Juniperus sabina</i> L.
2	Pinaceae	4	Pinus	1	<i>Pinus sylvestris</i> L.
			Larix	1	<i>Larix decidua</i> Mill.
			Picea	2	<i>Picea pungens</i> Engelm., <i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.
			Abies	1	<i>Abies alba</i> Mill.
3	Taxaceae	1	Taxus	1	<i>Taxus baccata</i> L.
	Усього:	9		12	

Серед хвойних рослин домінуючими є *Picea abies*, *Thuja occidentalis*, *Picea pungens*, *Juniperus sabina*. На Рівненщині зростає лише три аборигенних види хвойних: *Picea abies*, *Pinus silvestris*, *Juniperus communis*. З метою компенсування бідності видового складу місцевої дендрофлори в озелененні широко використовують інтродуковані види: *Picea pungens*, *Juniperus sabina*, *J. virginiana* та ін., які дають змогу урізноманітнити зелені насадження, створити кращий естетичний ефект.

Покритонасінні рослини (*Magnoliophyta*) представлені 42 видами, які належать до 17 родин і 34 родів (табл. 3). Найвищим видовим різноманіттям відзначаються родини *Rosaceae*, *Oleaceae*, *Sapindaceae*. Невелику кількість видів нараховують родини *Salicaceae*, *Betulaceae*, *Fabaceae*, *Berberidaceae*, *Fagaceae*, *Adoxaceae*, *Hydrangeaceae*, *Malvaceae*. Єдиним видом представлені родини *Bignoniaceae*, *Juglandaceae*, *Caprifoliaceae*, *Cornaceae*, *Buxales*, *Anacardiaceae*.

Таблиця 3

Таксономічний склад покритонасінних рослин парку Молоді м. Рівного

№ з/п	Родина	К-ть родів	Назви родів	К-ть видів	Назви видів
1	Bignoniaceae	1	Catalpa	1	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.
2	Salicaceae	1	Salix	2	<i>Salix fragilis</i> L. <i>Salix alba</i> L.
3	Fagaceae	2	Fagus	1	<i>Fagus sylvatica</i> L.
			Quercus	2	<i>Quercus robur</i> L., <i>Quercus rubra</i> L.
4	Betulaceae	1	Betula	2	<i>Betula pendula</i> Roth. <i>Betula pubescens</i> Ehrh.
5	Rosaceae	9	Rosa	1	<i>Rosa canina</i> L.
			Spiraea	1	<i>Spiraea</i> × <i>vanhouttei</i> (Briot) Zabel
			Sorbus	1	<i>Sorbus aucuparia</i> L.
			Prunus	1	<i>Prunus domestica</i> L.
			Cerasus	1	<i>Cerasus vulgaris</i> L.
			Pyrus	1	<i>Pyrus communis</i> L.
			Crataegus	1	<i>Crataegus oxyacantha</i> L.
			Malus	1	<i>Malus domestica</i> Borkh.
			Cydonia	1	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.
6	Sapindaceae	2	Acer	4	<i>Acer negundo</i> L. <i>Acer platanoides</i> L. <i>Acer pseudoplatanus</i> L. <i>Acer tataricum</i> L.
			Aesculus	1	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.
7	Fabaceae	2	Robinia	1	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.
			Caragana	1	<i>Caragana arborescens</i> Lam.
8	Oleaceae	3	Fraxinus	1	<i>Fraxinus excelsior</i> L.
			Syringa	2	<i>Syringa vulgaris</i> L. <i>Syringa amurensis</i> Rupr.
			Forsythia	1	<i>Forsythia europaea</i> Degen & Bald

9	Juglandaceae	1	Juglans	1	<i>Juglans regia</i> L.
10	Berberidaceae	2	Berberis	1	<i>Berberis vulgaris</i> L.
			Mahonia	1	<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt.
11	Caprifoliaceae	1	Symphoricarpos	1	<i>Symphoricarpos albus</i> (L.) S.F.Blake
12	Cornaceae	1	Swida	1	<i>Swida alba</i> L.
13	Buxaceae	1	Buxus	1	<i>Buxus sempervirens</i> L.
14	Adoxaceae	2	Sambucus	1	<i>Sambucus nigra</i> L.
			Viburnum	1	<i>Viburnum opulus</i> L.
15	Malvaceae	1	Tilia	2	<i>Tilia cordata</i> Mill.
					<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.
16	Hydrangeaceae	3	Philadelphus	1	<i>Philadelphus latifolius</i> Schrad.
			Hydrangea	1	<i>Hydrangea macrophylla</i> (Thunb.) Ser.
			Deutzia	1	<i>Deutzia scabra</i> Thunb.
17	Anacardiaceae	1	Rhus	1	<i>Rhus typhina</i> L.
	Усього:	34		42	

Як видно з табл. 3, найчисленнішими родинами за кількістю видів є *Rosaceae* (9 видів) та *Sapindaceae* (5 видів) та *Oleaceae* (4 види).

Найпоширенішими у парку рослинами є *Aesculus hippocastanum*, *Thuja occidentalis*, *Pinus sylvestris*, *Picea pungens*, *Salix alba*, *Betula pendula*, *Tilia cordata*, а найменш поширеними – *Juniperus virginiana*, *Platycladus orientalis*, *Taxus baccata*, *Catalpa bignonioides*, *Fagus sylvatica*, *Quercus robur*, *Q. rubra*.

Висновки. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що в зелених насадженнях парку Молоді м. Рівного культивується 54 види деревних рослин та кустих форм, що належать до 20 родин та 43 родів. У складі дендрофлори переважають представники *Magnoliophyta* (42 види із 34 родів та 17 родин). Найчисленнішими родинами за кількістю видів є *Rosaceae*, *Sapindaceae* та *Oleaceae*.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні дендрофлори інших парків м. Рівного та визначенні нових видів для збагачення дендрофлори міста.

Список використаної літератури:

1. Бродович Т.М. Деревья и кустарники запада УССР: атлас / Т.М. Бродович, М.М. Бродович. – Львов: Вища школа, 1979. – 251 с.
2. Визначник рослин України: учбовий посібн. / А.І. Барбарич, Є.М. Бродіс, О.Д. Вісюліна; редкол.: відп. ред. Д.К. Зеров; Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР. – Київ: Урожай, 1965. – 875 с.
3. Грицай Н.Б. Дендрофлора Рівненського парку культури і відпочинку імені Т.Г. Шевченка / Н.Б. Грицай // Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Біологічні науки. – 2015. – Вип. 19 (352). – С. 61–68.
4. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: довідник / [М.А. Кохно, В.І. Гордієнко, Г.С. Захаренко та ін.]; за ред. М.А. Кохна, С.І. Кузнецова. – Київ: Вища шк., 2001. – 207 с.

5. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Ч. I : довідник / [М.А. Кохно, Л.І. Пархоменко, А.У. Зарубенко та ін.] ; за ред. М.А. Кохна. – Київ : Фітосоціоцентр, 2002. – 448 с.
6. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Ч. II : довідник / [М.А. Кохно, Н.М. Трофименко, Л.І. Пархоменко та ін.] ; за ред.: М.А. Кохна, Н.М. Трофименко. – Київ : Фітосоціоцентр, 2005. – 716 с.
7. Кохно М.А. Каталог дендрофлори України / М.А. Кохно. – Київ : Фітосоціоцентр, 2001. – 72 с.
8. Молодіжний парк чи Лебедине озеро (Лебединка) в Рівному [Електронний ресурс] // Велика Україна. – Режим доступу : <http://bigukraine.com/ua/content/park-molodi-abo-lebedynka-v-rivnomu>. – (дата звернення: 15.08.2017). – Назва з екрана.
9. Липа О.Л. Визначник хвойних рослин / О.Л. Липа, І.С. Івченко, Т.А. Решетняк. – Київ : Вища школа, 1993. – 187 с.
10. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин [и др.] – Київ.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
11. Скворцов А.К. Гербарий. Пособие по методике и технике / А.К. Скворцов. – М. : Наука, 1977. – 200 с.
12. Mosyakin S.L. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist / S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk ; ed. S.L. Mosyakin. – Kiev : M.G. Kholodny Inst. of Botany, 1999. – 345 p.

Рекомендує до друку С.В. Гапон
Отримано 14.03.2018 р.

Н.Б. Грицай

Ровенский государственный гуманитарный университет

ТАКСОНОМИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ДЕНДРОФЛОРЫ ПАРКА МОЛОДЕЖИ Г. РОВНО

Парк Молодежи является одним из крупнейших парков города Ровно и любимейших мест отдыха его жителей. Зеленые насаждения парка имеют важное оздоровительное и эстетическое значение, однако до сих пор дендрофлора парка Молодежи не была объектом специальных научных исследований.

Цель статьи – проанализировать таксономическую структуру дендрофлоры парка Молодежи г. Ровно. Обследование дендрофлоры проводилось маршрутным методом. Исследование видового состава осуществляли по общепринятым методикам.

В статье проанализирована таксономическая структура дендрофлоры парка Молодежи г. Ровно. Определено, что древесные растения парка относятся к двум отделам (*Magnoliophyta* и *Pinophyta*), 20 семействам, 43 родам и 54 видам.

Pinophyta представлены 12 видами, принадлежащими к трем семействам (*Pinaceae*, *Taxaceae* и *Cupressaceae*) и девяти родам (*Pinus*, *Picea*, *Abies*, *Larix*, *Taxus*, *Juniperus*, *Thuja*, *Platycladus*, *Cupressus*). В парке растет только три аборигенных вида хвойных: *Picea abies* (L.) Karsten, *Pinus silvestris* L., *Juniperus communis* L.

Покрытосеменные растения представлены 42 видами, относящимися к 17 семействам и 34 родам. Видовым многообразием отличаются семейства *Rosaceae* (9 видов), *Sapindaceae* (5 видов) и *Oleaceae* (4 вида). По несколько видов насчитывают семейства *Adoxaceae*, *Salicaceae*, *Fagaceae*, *Betulaceae*, *Fabaceae*, *Berberidaceae*, *Hydrangeaceae*, *Malvaceae*. Единственным видом представлены семейства *Bignoniaceae*, *Juglandaceae*, *Caprifoliaceae*, *Cornaceae*, *Buxales*, *Anacardiaceae*.

Наиболее распространенными в парке растениями являются *Aesculus hippocastanum* L., *Thuja occidentalis* L., *Pinus sylvestris* L., *Picea pungens* Engelm., *Salix alba* L., *Betula pendula* Roth., *Tilia cordata* Mill., а наименее распространенными – *Juniperus virginiana* L., *Platycladus orientalis* (L.) Franco, *Taxus baccata* L., *Catalpa bignonioides* Walt., *Fagus sylvatica* L., *Quercus robur* L., *Q. rubra* L.

Ключевые слова: зеленые насаждения, парки, дендрофлора, видовой состав, таксономический анализ, город Ровно.

N.B. Hrytsai

Rivne State University of Humanities

THE TAXONOMIC STRUCTURE OF DENDROFLORA OF THE YOUTH PARK IN RIVNE CITY

The Youth Park is one of the largest park in the city of Rivne and the most favourite vacation spots of its inhabitants. The green plantations of the park have important healing and aesthetic value, but until now the park's dendroflora has not been the subject of special scientific research.

The purpose of the article is to analyze the taxonomic structure of the dendroflora of the Youth Park in the city of Rivne.

The survey of the dendroflora was carried out by the route method. Investigations of the species composition were carried out according to the generally accepted methods.

The taxonomic structure of the dendroflora of Youth Park in Rivne is analyzed in the article. It is determined that tree plants of the park belong to two divisions, 20 families, 43 genera and 54 species.

Gymnosperms are represented by 12 species belonging to three families (*Pinaceae*, *Taxaceae* and *Cupressaceae*) and nine genera (*Pinus*, *Picea*, *Abies*, *Larix*, *Taxus*, *Juniperus*, *Thuja*, *Platycladus* and *Cupressus*). Only three native species of conifers grow in the park: *Picea abies* (L.) Karsten, *Pinus sylvestris* L., *Juniperus communis* L.

Angiosperms are represented by 42 species, which belong to 17 families and 34 genera. The families of *Rosaceae* (9 species), *Sapindaceae* (5 species) and *Oleaceae* (4 species) have the largest number of species. The families of *Adoxaceae*, *Salicaceae*, *Fagaceae*, *Betulaceae*, *Fabaceae*, *Berberidaceae*, *Hydrangeaceae*, *Malvaceae* have a small number of species. The families of *Bignoniaceae*, *Juglandaceae*, *Caprifoliaceae*, *Cornaceae*, *Buxales*, *Anacardiaceae* are represented by only one species.

The most common plants in the park are *Aesculus hippocastanum* L., *Thuja occidentalis* L., *Pinus sylvestris* L., *Picea pungens* Engelm., *Salix alba* L., *Betula pendula* Roth., *Tilia cordata* Mill. and the least common – *Juniperus virginiana* L., *Platycladus orientalis* (L.) Franco, *Taxus baccata* L., *Catalpa bignonioides* Walt., *Fagus sylvatica* L., *Quercus robur* L., *Q. rubra* L.

Keywords: green plantations, parks, dendroflora, species composition, taxonomic analysis, Rivne city.